

IV. ŐEKİL VE ŐARTLARI

Orta terim K küçük öncülde konu, büyük öncülde yüklemdir.

ŐARTLARI

1. Küçük öncül olumsuz olduğunda büyük öncül tümel olmalıdır
2. Büyük öncül olumlu olduğunda küçük öncül tümel olmalıdır.

Ya da;

- (1) İki öncülde olumlu olursa, K. Ö tümel olmalıdır.
- (2) K. Ö tikel olumlu olursa, B. Ö tümel olumsuz olmalıdır.
- (3) IV. Őekilde tikel olumsuz öncül olmamalıdır.

MODLARI

Genelde sekiz modundan bahsedilmekle beraber beş modu işlenmektedir

IV. ŐEKLİN 1. MODU

Küçük öncül tümel olumlu, büyük öncül tümel olumlu olur ve sonuç da tikel olumlu olur.

Her cömert sevilir.

Her mü'min cömerttir.

O halde bazı sevilenler mü'mindir.

Her insan canlıdır.

Her düşünen insandır.

O halde bazı canlılar düşünendir.

IV. ŐEKLİN 1. MODUNUN I. ŐEKLE İRCA EDİLMESİ

- Asıl kıyasın öncüllerinin yerleri değiştirilir. Yani Küçük öncül büyük öncülün yerine, büyük öncül de küçük öncülün yerine getirilir.
- Sonrada bu değişiklik ile kıyas yapılır.
- Çıkan sonuç düz döndürülür. Bu döndürme ile asıl kıyasın sonucunu elde edersek asıl kıyasımızın sonucu doğrudur, demektir.

Asıl Kıyas:

Her cömert sevilir.

Her mü'min cömerttir.

O halde bazı sevilenler mü'mindir.

İrca Edilen Kıyas:

Her mü'min cömerttir.

(Yukarıda büyük öncül idi Şimdi küçük öncül oldu.)

Her cömert sevilir.

(Yukarıda küçük öncül idi Şimdi büyük öncül oldu.)

O halde bazı mü'minler sevilenlerdir.

(Bu sonucu da düz döndürme ile döndürdüğümüzde asıl kıyasımızın sonucunu elde ederiz: Bazı sevilenler mü'minlerdir.)

IV. ŐEKLİN 2. MODU

Küçük öncül tümel olumlu, büyük öncül tikel olumludur. Sonuç ise tikel olumludur.

Her bileşik sonradan değildir.
Bazı cisimler bileşiktir.
O halde bazı sonradan olmalar cisimdir.

Her sevilen mutludur.
Bazı şairler sevilendir.
O halde bazı mutlular şairdir.

Her A B'dir.
Her C A'dır.
O halde bazı B'ler A'dır.

IV. ŐEKLİN 2. MODUNUN I. ŐEKLE İRCA EDİLMESİ

- Asıl kıyasın öncüllerinin yerleri değiştirilir. Yani Küçük öncül büyük öncülün yerine, büyük öncül de küçük öncülün yerine getirilir.
- Sonrada bu değişiklik ile kıyas yapılır.
- Çıkan sonuç düz döndürülür. Bu döndürme ile asıl kıyasın sonucunu elde edersek asıl kıyasımızın sonucu doğrudur, demektir.

Asıl Kıyas:

Her sevilen mutludur.

Bazı şairler sevilendir.

O halde bazı mutlular şairdir.

İrca Edilen Kıyas:

Bazı şairler sevilendir.

(Yukarıda büyük öncül idi şimdi küçük öncül oldu.)

Her sevilen mutludur.

(Yukarıda küçük öncül idi şimdi büyük öncül oldu.)

O halde bazı şairler mutludur.

(Bu sonucu da düz döndürme ile döndürdüğümüzde asıl kıyasımızın sonucunu elde ederiz: Bazı mutlular şairdir.)

IV. ŐEKLİN 3. MODU

Küçük öncül tümel olumsuz, büyük öncül tümel olumludur. Sonuç ise tümel olumsuzdur.

Hiçbir mümkün daimi değildir.

Her sonradan olma şeylerin yeri mümkündür.

O halde hiçbir daimi sonradan olma şeylerin yeri değildir.

IV. ŐEKLİN 3. MODUNUN I. ŐEKLE İRCA EDİLMESİ

- Asıl kıyasın öncüllerinin yerleri değiştirilir. Yani Küçük öncül büyük öncülün yerine, büyük öncül de küçük öncülün yerine getirilir.
- Sonrada bu değişiklik ile kıyas yapılır.
- Çıkan sonuç düz döndürülür. Bu döndürme ile asıl kıyasın sonucunu elde edersek asıl kıyasımızın sonucu doğrudur, demektir.

-

Asıl Kıyas:

Hiçbir mümkün daimi değildir.

Her sonradan olma şeylerin yeri mümkündür.

O halde hiçbir daimi sonradan olma şeylerin yeri değildir.

İrca Edilen Kıyas:

Her sonradan olma şeylerin yeri mümkündür.

(Yukarıda büyük öncül idi şimdi küçük öncül oldu.)

Hiçbir mümkün daimi değildir.

(Yukarıda küçük öncül idi şimdi büyük öncül oldu.)

O halde hiçbir sonradan olma daimi şeylerin yeri değildir.

(Bu sonucu da düz döndürme ile döndürdüğümüzde asıl kıyasımızın sonucunu elde ederiz: Hiçbir daimi sonradan olma şeylerin yeri değildir.)

IV. ŐEKLİN 4. MODU

Küçük öncül tümel olumlu, büyük öncül tümel olumsuzdur. Sonuç da tikel olumsuzdur.

Her akıllı yaptıklarından sorumludur.

Hiçbir mecnun akıllı değildir.

O halde bazı yaptıklarından sorumlu olanlar mecnun değildir.

IV. ŐEKLİN 4. MODUNUN I. ŐEKLE İRCA EDİLMESİ

- Dördüncü modun sonucunu önermelerinin yerlerini değiştirerek kontrol edemiyoruz. Bunun için;
- Asıl kıyasımızın her iki öncülünü de düz döndürürüz. Ancak öncüllerin yerlerini değiştirmeyiz.

Asıl Kıyas:

Her akıllı yaptıklarından sorumludur.

Hiçbir mecnun akıllı değildir.

O halde bazı yaptıklarından sorumlu olanlar mecnun değildir.

İrca Edilen Kıyas:

Bazı yaptıklarından sorumlu olanlar akıllıdır.

(Bilindiği gibi tümel olumlu önerme tikel olumlu olarak düz döndürülür.)

Hiçbir akıllı mecnun değildir.

(Tümel olumsuz önerme ise aynen kendi gibi döndürülür.)

.....
O halde bazı yaptıklarından sorumlu olanlar mecnun değildir.

(Görüldüğü üzere öncüllerini döndürdüğümüz kıyasımız da aynen asıl kıyasımız gibi sonuç verdi. O halde asıl kıyasımızın sonucu doğrudur.)

IV. ŐEKLİN 5. MODU

Küçük öncül tikel olumlu, büyük öncül tümel olumsuzdur. Sonuç da tikel olumsuzdur.

Bazı akıcılar kaynar.

Hiçbir demir akıcı değildir.

O halde bazı kaynayanlar demir değildir.

IV. ŐEKLİN 5. MODUNUN I. ŐEKLE İRCA EDİLMESİ

- Beşinci modun sonucunu önermelerinin yerlerini değiştirerek kontrol edemiyoruz. Bunun için;
- Asıl kıyasımızın her iki öncülünü de düz döndürürüz. Ancak öncüllerin yerlerini değiştirmeyiz.

Asıl Kıyas:

Bazı akıcılar kaynar.

Hiçbir demir akıcı değildir.

O halde bazı kaynayanlar demir değildir.

İrca Edilen Kıyas:

Bazı kaynayanlar akıcıdır.

(Tikel olumlu kendi gibi düz döndürülür.)

Hiçbir akıcı demir değildir.

(Tümel olumsuz da kendi gibi düz döndürülür.)

.....
O halde bazı kaynayanlar demir değildir.

(Görüldüğü üzere öncülleri döndürülen kıyasımız asıl kıyasımızın sonucunu vermektedir.)

IV. ŐEKLİN ŐARTLARININ AÇIKLANMASI

1. Büyük öncül olumlu olduğunda küçük öncül tümel olmalıdır.

B. Ö. olumlu olduğunda O. T. yüklem olarak tikel olur. Çünkü birinci mantık aksiyomu gereği olumlu önermelerin yüklemi daima tikedir. Yani yüklem daima konunun bir kısmından ibaret olur. Eğer K. Ö. tümel değil de tikel olursa O. T. bu önermede de tikel alınmış olur ki, genel kıyas kurallarına göre iki tikelden sonuç çıkmaz.

2. Küçük öncül olumsuz olduğunda büyük öncül tümel olmalıdır.
3. Küçük öncül olumlu olursa sonuç daima tikel olur.